

Nekaj o potresu.

Spisal —c.

dajpazdaj čitamo po časopisih o grozovitih nesrečah, ki jih je povzročil potres tualitam; tedaj govori ves svet o tem, in marsikdo stavi vprašanje: „Kako pa nastane potres?“ V naslednjih vrsticah vam hočem odgovoriti na to vprašanje.

Zemlja, na kateri bivamo, je velikanska krogla; pred mnogo in mnogo leti je bila ta krogla razbeljena, in nobeno živo bitje še ni prebivalo na nji. V teku časa pa se je zemlja na svoji zunanji površini ohladila; napravila se je okrog zemlje trda skorja, ki na nji prebivamo mi. V svoji notranjščini pa se zemlja še ni popolnoma ohladila; to nam pravijo rudarji, ki iščejo rudo pod zemljo; čim globlje kopljejo, tem gorkeje postaja. Ravno ta naraščajoča gorkota jim najbolj zabranjuje, da ne morejo iskati rude še bolj globoko. Potemtakem mora biti zemlja v večjih globočinah, ki nihče ne more do njih, tako vroča, da je vse kamenje razbeljeno kakor tekoče železo.

To razbeljeno-tekoče kamenje notranje zemlje se ohlaja še dalje ter povzroča zaradi ohlajanja najhujše in najobsežnejše potrese na zemlji. Sami lahko poizkusite, kako to nastane. Vsak izmed vas je že kdaj pekel jabolko na peči. Ko je bilo jabolko še vroče, je bila njegova koža še gladka in napeta; kadar pa ste pustili jabolko, da se je ohladilo, ste gotovo tudi opazili, kako se je njegova koža nagrbančila v gube. Nekateri deli kože so se vzdignili, drugi pa posedli; jabolko pa je postalo vidno manjše.

Kar ste opazovali na vročem in ohlajenem jabolku, prav isto se godi z našo zemljo. Tudi njena skorja se zaradi ohlajanja nagrbanči, samo da so gube in vdrtine na zemlji veliko večje nego na jabolku; te gube niso nič drugega nego naša gorovja in hribovja, vdrtine med gorami pa so doline.

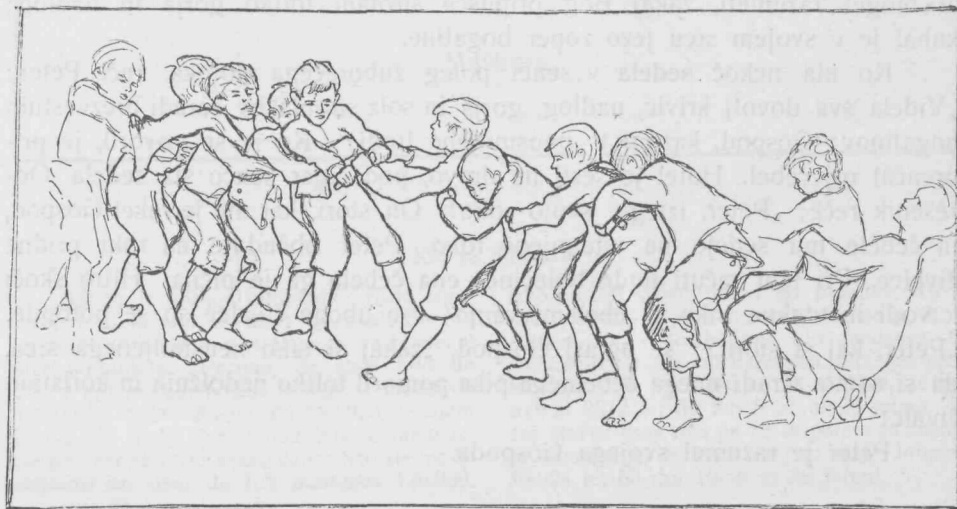
Kadar pa se del zemeljske skorje premakne, tedaj nastane na njem potres: zemlja se strese, časih tudi odpre, hiše se podirajo, morje v bližini se razburka, velikanski valovi se umaknejo obali, potem pa udarijo s povečano silo črez obali ter poplavijo vse, kar dosežejo. Premikanje zemeljskih grud povzroča obenem tudi strašno bobnenje. Gorje ljudem in živalim, ki prebivajo na takih krajih potresne nesreče! Vsak beg je navadno brezuspešen; podirajoče se hiše pokopljejo v svojih razvalinah svoje prebivalce. Tako je ugonobil koncem 1908. l. potres v Mesini in okolici v Italiji sto in šestdesettisoč ljudi. Potrese, ki nastanejo po opisanem načinu zaradi ohlajanja in skrčevanja zemlje, imenujemo grudovne ali tektoniške potrese, ker se gibljejo zemeljske grude.

Grudovni potresi so večinoma jako obsežni. Ljubljanski potres 1895. l. so čutili najbolj seveda Ljubljančani, ker je bilo tudi tam njegovo središče; a obenem so ga čutili večalimanj vsi kraji, ki se nahajajo od Ljubljane do Rima in na nasprotni strani od Ljubljane do Dunaja.

Potresi pa lahko nastanejo še na drug način. Zgodi se namreč časih, da si poišče razbeljeno kamenje zemeljske notranjščine tudi pot skozi skorjo na zemeljsko površino. To je zlasti v takih krajih mogoče, kjer so se nekatere grude dvignile, druge pa posedle. Tedaj bruhne s strašnim pokom razbeljeno-tekoče kamenje na dan ter se razlije po okolici; tako kamenje imenujemo lavo. V tem slučaju pravimo, da je nastal ognjenik ali vulkan. Z izbruhom ognjenika pa je združen tudi potres, ki ima seveda lahko strašne posledice za dotične kraje. Ognjenik Vezuv v Italiji je 79. leta po Kristusovem rojstvu zasul in uničil tri mesta z vsemi prebivalci. Take potrese imenujemo vulkanične potrese.

Voda, ki se pretaka po naši zemlji, zaide po špranjah tudi pod zemeljsko skorjo. Večkrat taka voda izdolbe v teku časa takozvane podzemeljske jame. Kaj lahko se zgodi, da se taka podzemeljska jama posuje; njene stene in njen strop se porušijo, in vsa okolica se strese. Potrese te vrste pa čutijo seveda le kraji, ki so prav blizu takih jam; zato jim pravimo krajevni potresi.

Ali moremo določiti čas potresa že pred njegovim prihodom? Žal, da ne; koliko nesreč bi potemtakem lahko odvrnili! Pač pa imamo aparate, ki zaznamujejo vsak potres, če se je pripetil še tako daleč kje na zemlji. Take aparate imenujemo potresomere ali seismografe. Na Kranjskem imajo dva, enega na ljubljanski, drugega pa na idrijski realki. Potresomeri so jako občutljive priprave; kakor hitro se zemlja kjerkoli strese, zaznamuje seismograf na sajastem papirju čas, moč in konec potresa. Iz slike, ki jo označi aparat, pa njegov opazovalec lahko tudi določi, v kateri daljavi se je potres pojavil.

🔍 Kdo je močnejši? 🔍